

נר מנחם

הגות לפרשת השבוע

לע"נ ר' מנחם ב"ר יששכר ומרת רחל ב"ר מנשה שרעבי ז"ל

הרהורים לפרשת יתרו תשפ"ב | מאת הרב מנחם יעקבזון ראש הישיבה במושב

'מיהו יהודי'

ליותר מבוגרים שבינינו המילים שבכותרת מזכירות את תקופות המאבק הארוכות על 'חוק השבות', כאשר המפלגות הדתיות בקשו והצליחו לקבוע שיהודי הוא רק מי שהתגייר על פי ההלכה. גם לאחר שנקבע כך בחוק (המתייחס בעצם רק לקבלת הזהות הפורמלית) לא סולק החשש מפני גיור על ידי גורמים המקילים מאד בתנאי הגיור. ההגדרה בחוק 'יהודי על פי ההלכה' עדיין לא סתמה את הפרצות ולמרבה הצער בימים אלו מנסים להכליל בהגדרה 'הלכה' גם גיור שלא זכה אף לאישור הרבנות הראשית, והעלול במקרים רבים מאד להיות גיור עקר ללא קבלת מצוות וללא סיכוי לשמירת מצוות.

חששו של יתרו

אנו רוצים להתבונן מתוך פרשת השבוע וללמוד על מידת הרצינות בה יש להתייחס לאקט הגיור. אנו קוראים על בואו של יתרו אל עם ישראל החונה במדבר, לפי המפורש בחז"ל יתרו בא להתגייר, אולם בתרגום יונתן בן עוזיאל מתואר גם החשש שלו שלא יתקבל לעם ישראל, וכה דבריו על הפסוק ויאמר אל משה אני חותנד יתרו בא אליך ואשתך ושני בניה עמה. ומפרש יונתן בן עוזיאל (מתורגם לעברית) 'אני חמיק יתרו בא אליך להתגייר, ואם לא תקבל אותי בזכות עצמי קבל אותי בזכות אשתך ושני בניה שעמה'.

כמה שאלות נוקבות מתעוררות על דברים אלו. השאלה הראשונה היא מפני מה הוא חושש שמשה לא ירצה לקבלו? הרי יתרו מבקש כבר שנים רבות את דרך האמת ומוכן לסבל ונידוי חברתי עבודה ואם כן כוונתו כנה, ואם אכן יש בסיס למניעת קבלתו - מה תעזור לו קרבתו המשפחתית כפי שהינו אומר "אם לא תרצה לקבלנו בזכות עצמי קבל אותי בזכות אשתך ושני בניה" האם הוא חושד במשה שיקבל אותו לעם היהודי בפרוטקציה? או שהוא מבקש התחשבות הומאנית בנימוק של 'איחוד משפחות'?

יתרו – איפה היית?

באמת עלינו להתעמק יותר. מדוע עד עתה יתרו טרם הגיע להכרה באמת של היהדות? כאמור אנו מוצאים במדרשים שיתרו חפש את האמת, וניסה את כל האמונות האליליות שהיו בעולם - ושבסופו של דבר התאכזב מהן, כל זה היה כבר שנים רבות קודם לכן, כשהגיע משה למדין והציל את בנות יתרו מן הרועים, הוא כבר נטש את כהונתו ככהן מדין וכבר הוטל חרם על יתרו ומשפחתו עקב ההכרה באפסיות העבודה הזרה. כשנצרך לכך את העובדה שיתרו חי שנים בקרבת איש האלוקים משה רבנו, ראה והכיר את אישיותו, וכפי הנראה מהיותו "מחפש דרך" גם שוחח עמו על אמונות ודעות - מדוע עד עתה לא עשה את הצעד הזה ולא בא להתגייר?

אולי ניתן להשיב על כל השאלות הללו שדוקא עקב חכמתו העמוקה ידע יתרו שגיור אינו רק תהליך פורמלי, זה כלל לא מובן בהגיון שניתן להצטרף לעם היהודי שהוא בעל תכונות מיוחדות ונפש מיוחדת הדבקה באלקים. אפי' כשגיור נעשה כהלכה עדיין הפנימיות היהודית אינה מושלמת בלי המצב הנפשי המתאים. (כביטוי לכך אנו מוצאים את הנאמר בזוהר הקדוש כי הערב רב שנתגיירו ויצאו עם ישראל

ממצרים, לא נכנסו אל ענני הכבוד שהקיפו את בני ישראל במדבר). כדי לזכות לשלמות המעלה היהודית הוא צריך להצליח לרכוש את האופי היהודי, ולזכות לנקודה הפנימית הקשורה לבורא בקשר בלתי הפיך.

האם גר יכול לזכות ל'נקודה היהודית'?

על מהותה של "הנקודה היהודית" אנו לומדים לא רק בספרי חסידות אלא ממה שנפסק להלכה בדברי הרמב"ם מגלה כי הרצון הלא מודע של כל יהודי הוא לעשות רצון ה', וגם כאשר הוא מגלה התנגדות – אין זאת אלא שהוא כפוי על ידי יצרו הרע, תאוותיו, ודעותיו המשובשות. כאשר מסירים את המניעה הזאת – אפילו בכפייה – והאדם מתרצה לקיום המצוה – הריהו מקיים בעצם את הרצון הפנימי של נפשו הקיים בתת מודע. (הלכות גרושין פרק ב' – עיין שם). את ביטויה של נקודה פנימית זו אנו פוגשים גם במקרים של התעוררות יהודית כמו צעקת "שמע ישראל" וכדומה – המתרחשת בעיקר בעתות מצוקה או בהזדמנויות של התרגשות מיוחדת, וחושפת את הנקודה החבויה במעמקים ומתגלה במקרים אלו גם בקרב אנשים שהתרחקו לחלוטין מן היהדות. גם כאן בעצם התהליך דומה לכח הכפייה של בית הדין המוזכר בדברי הרמב"ם – הזעזוע, ההתרגשות או המצוקה מקלפים את "השכבות החיצוניות" וחושפים את מדרגתה הגבוהה של הנשמה היהודית החצובה מתחת כסא הכבוד במלוא יפעת זוהרה.

האם ניתן לזכות לכל זה בגיור? יתרו היה סבור שזו בעיה והוא לא העיז לחשוב על הצטרות שבטח לא תהיה מושלמת. אכן באמת מובא בספרים הקדושים כי גם לגרים הזוכים לכך, מושפעת נשמה גבוהה הקשורה בקשר עמוק לבורא עולם – קשר בלתי הפיך. נראה כי זה היה חפצו של יתרו שהכיר בגדלות נשמת ישראל, להתגייר באופן שיזכה למעלה זו. הוא ידע שלשם כך דרושה התעלות רוחנית שהוא לא יוכל להגיע אליה לבדו, ומשום כך נרתע עד עתה מן הצעד של גרות, כפי שהזכרנו מסתבר שיתרו הגיע להכרה פילוסופית בצדקת האמונה היהודית – כבר קודם לכן, אולם רק כאשר גברה בלבו הרגשת האמונה ונפשו נכספה להיכנס לחיק העם המרומם הזה, היה מסוגל להתגבר על הקשיים שבדרך לזכיה בפנימיות הנשמה היהודית שתכניסנו תחת כנפי השכינה לחיבור אמיתי ומוחלט.

יתרו יודע כי לשם כך הוא זקוק לעזרתו הרוחנית של משה, וליבו מהסס שמא לדעת משה אין לו את הנפש הראויה להתעלות זו, ועל כך הוא אומר כמובא בתרגום יונתן בן עוזיאל "ואם לא תרצה לקבלני בזכות עצמי, קבל אותי בזכות אשתך ושני בניה", אין כוונתו חלילה להעדפה עקב קשר משפחתי, אלא כמוכיח מן העובדה שבתו היתה ראויה למדרגת אשת משה, ויתרה מזאת שבניו של משה הם בניה (ומשום כך הוא אומר למשה שהוא מביא את 'בניה' ולא את בניו) כי יש בו את הבסיס לחיבור פנימי ונפשי אל רום פסגת היהדות, ומן הראוי לסייע בידו לעשות זאת.

כמובן כל זה יהא רלבנטי אחרי קיום כל התהליך ההלכתי – וכפי שהיה בזמן המשכן והמקדש – יתרו גם מביא קרבן גרות ועם קבלת עול תורה ומצוות ברצינות הוא נימול לשם קבלת גרות – כפי שמרומז הכל בפרשתנו (עיין במדרש).

למדנו, כי גם אחרי ביצוע הליכים ההלכתיים עדיין האפשרות להתגייר היא 'חידושי' ולא דבר מובן מאליו, על אחת כמה וכמה שאין להקל בבדיקת טוהר הכוונה ובתנאים הבסיסיים שבהעדרם עלולים להטמיע בתוך האומה רבבות 'גרים' שבמקרה הטוב יהפכו ליערב רב' שהרמב"ם קורא לו 'אספסוף' בהתייחסותו לגרים שאינם מכוונים לשם שמים, ובמקרה פחות טוב – כאשר אינם מקבלים מצוות כראוי – הינם גויים גמורים – העלולים להתערב בנישואין בעם הקודש ולחולל בו שואה פנימית.

את ה'תורה' ואת ה'מצוות'

לתגובות: פקס 039601961 nhrh999@gmail.com

ישיבת מאור יצחק מושב חמד